

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA MATEMATIKO IN FIZIKO

Finančna matematika – 1. stopnja

Nika Kočevar
Svetovna banka

Delo diplomskega seminarja

Mentor: doc. dr. Emil Žagar

Ljubljana, 2010

KAZALO

1. Uvod	4
1.1. Mednarodni denarni sklad	4
1.2. Svetovna banka	5
1.3. Svetovna trgovinska organizacija	6
2. Skupina Svetovne banke	6
2.1. Mednarodna banka za obnovo in razvoj	6
2.2. Mednarodna zveza za razvoj	9
2.3. Mednarodna finančna korporacija	11
2.4. Mednarodna agencija za zavarovanje investicij	13
2.5. Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov	14
3. Organizacija in upravljanje	14
4. Fiskalno leto 2009	18
5. Primer posredovanja Svetovne banke v Čadu	21
5.1. Projekt PPLS2	21
5.2. Dodatno financiranje	22
5.3. Predlagane spremembe	22
5.4. Izvedba projekta in stroški	24
5.5. Usklajenost s PRSP in MDG	24
5.6. Vrednotenje in pričakovan rezultat	25
5.7. Koristi in tveganja	25
5.8. Finančni pogoji in določila	26
6. Slovenija in Svetovna banka	26
7. Zaključek	27
Literatura	28

POVZETEK

V delu je predstavljena mednarodna finančna institucija Svetovna banka, ki je bila ustanovljena leta 1945 skupaj z Mednarodnim denarnim skladom in Svetovno trgovinsko organizacijo, da bi nudila finančno in tehnično pomoč pri razvojnih programih s ciljem zmanjševanja revščine. Opisane so dejavnosti vseh petih institucij Skupine Svetovne banke, ki so med seboj tesno povezane. Razložena je organizacija institucije in prikazani nekateri statistični podatki o lastništvu ter glasovalni moči držav članic. V zaključku je na kratko predstavljeno še sodelovanje Svetovne banke in Slovenije, ki je postala njena članica leta 1993.

ABSTRACT

In this paper an international financial institution, the World Bank, is represented. It was founded in 1945, simultaneously with the International Monetary Fund and the World Trade Organization, in order to financially and technically support the development programs aimed at reducing global poverty. The actions of all five closely associated institutions of the World Bank Group are described in the paper. The way the institution is organized is explained and some of the statistics on the ownership and the voting power of all member states are shown. In conclusion the cooperation between the World Bank and Slovenia, who became a member in 1993, is briefly explained.

Math. Subj. Class. (2010): 00A06, 62Q05

Ključne besede: finančna institucija, revščina, pomoč, razvoj, gospodarska rast, financiranje, posojilo, donacija, projekt, zavarovanje, kvota

Keywords: financial institution, poverty, aid, development, economic growth, funding, loan, donation, project, insurance, quota

1. UVOD

Razlog za nastajanje sodobnih mednarodnih finančnih institucij je šibkost podobnih institucij po prvi svetovni vojni, kar je vodilo v veliko gospodarsko krizo (1920/1930), mednarodna neravnovesja in politične krize, razvijanje ekonomske samozadostnosti namesto mednarodne trgovine in sodelovanja. Spremembe so bile nujne, zato je bila leta 1944 v Bretton Woodsu konferenca, kjer so uvedli novo mednarodno denarno ureditev (44 držav) in ustanovili ključne mednarodne finančne institucije:

- Mednarodni denarni sklad (International Monetary Fund - IMF)
- Svetovno banko (World Bank - WB)
- Svetovno trgovinsko organizacijo (World Trade Organization - WTO)

Sodelovanje držav v tem sistemu je potrebovalo uradne rezerve, ki bi se lahko uporabljale za nakup domače valute na deviznih trgih, kar se zahteva za ohranitev deviznega tečaja. Mednarodna ponudba dveh glavnih rezervnih sredstev (zlato in ameriški dolar) je bila nezadostna za podporo širjenja mednarodnega trgovanja in finančnega razvoja. Zato se je mednarodna skupnost odločila za oblikovanje novih mednarodnih rezerv pod pokroviteljstvom Mednarodnega denarnega sklada.

SDR (special drawing rights - posebne pravice črpanja) so sredstva mednarodnih rezerv, ki jih je leta 1969 ustvaril Mednarodni denarni sklad in se uporabljajo kot mednarodna obračunska enota. Prvotno je bila vrednost opredeljena kot ekvivalent 0,888671 grama čistega zlata, kar je bilo takrat tudi ekvivalent enemu ameriškemu dolarju. Po razpadu sistema v Bretton Woodsu leta 1973 pa so SDR opredelili kot košarico štirih ključnih mednarodnih valut (evro, ameriški dolar, britanski funt in japonski jen). Izračuna se kot tehtano povprečje njihovih vrednosti, vrednotenih v ameriških dolarjih na podlagi menjalnih tečajev, ki vsak dan kotirajo na londonskem trgu. Izvršni odbor vsakih 5 let pregleda sestavo košarice in skuša zagotoviti, da odraža relativno pomembnost valute v mednarodni trgovini in finančnem sistemu. V zadnjem pregledu novembra 2005 so bile uteži valut revidirane na podlagi vrednosti izvoza blaga in storitev ter zneska rezerv v posameznih valutah.

SDR obrestna mera je določena tedensko na podlagi tehtanega povprečja reprezentativnih kratkoročnih obrestnih mer na denarnih trgih valut, ki so v košarici.

Kljub razpadu sistema v Bretton Woodsu so mednarodne finančne institucije ostale.

1.1. Mednarodni denarni sklad. Mednarodni denardni sklad je mednarodna monetarna organizacija, ki je bila leta 1944 ustanovljena skupaj s Svetovno banko. Njena pglavitna naloga je bila kontroliranje stabilnosti deviznih tečajev in zagotavljanje zadostnih sredstev za financiranje plačilnobilančnih primanjkljajev držav članic. V letih od 1945 do 1960 si je Mednarodni denarni sklad prizadeval za odstranitev trgovskih ovir, ki so bile postavljene pred drugo svetovno vojno. Nato je do leta 1970 zaradi pritiskov na sistem fiksne deviznega tečaja oblikoval nova posebna rezervna sredstva (SDR) ter posebne posojilne pogodbe z močnejšimi članicami, ki bi zagotovile potrebna sredstva v primeru pojava sistemske krize. V letih od 1971 do 1980 je značilen porast ugodnih posojil, ki jih je IMF namenil najrevnejšim državam članicam. Do leta 2000 se je nato odvijlo več finančnih kriz v državah v razvoju. Takrat je IMF odobril rekordne višine kreditov in oblikoval nova finančna aranžmaja, ki sta bila namenjena prilagoditvi IMF-ja novim razmeram. Po letu 2000 je glavna naloga Mednarodnega denarnega sklada vzpostavitev sistema, ki bi

vsem akterjem na mednarodnem finančnem trgu zagotovil jasen vpogled v ključne podatke določene države in pravočasne informacije, na podlagi katerih bi bilo mogoče prepoznati začetek krize in preprečiti njen razvoj.

1.2. Svetovna banka. Svetovna banka je mednarodna finančna institucija s sedežem v Washingtonu, ki državam v razvoju nudi finančno in tehnično pomoč za razvojne programe s ciljem zmanjševanja revščine. Njen namen je spodbujanje rasti in odpiranje novih delovnih mest ter pomoč revnim. Ustanovljena je bila s sporazumom v Bretton Woodsu 27. decembra 1945 predvsem za pomoč pri obnovi evropskih držav in Japonske po drugi svetovni vojni.

Svetovna banka je največji razvojni vir, saj letno zagotavlja za preko 30 milijard ameriških dolarjev posojil. Ni dobičkonosna institucija. Državam pomaga tudi pri spodbujanju in zagotavljanju osnovnih pogojev za privabljanje tujih investicij. Države tako z njeno pomočjo spreminjajo celotna gospodarstva in krepijo svoje bančne sisteme. Poleg tega Svetovna banka investira tudi v človeški kapital, infrastrukturo in ohranjanje čistega okolja, kar stopnjuje privlačnost in produktivnost zasebnega sektorja. Preko garancij Svetovne banke, zmanjševanja političnega tveganja, tuji investitorji minimizirajo tveganje države in zato več vlagajo v države v razvoju.

Poleg financiranja se Svetovna banka ukvarja tudi s svetovanjem, analizami in posredovanjem informacij, ki državam pomagajo pri trajnih izboljšavah na ekonomskem in družbenem področju. To dela na dva načina: z družbenoekonomskimi raziskavami in zbiranjem podatkov o širših vprašanjih (kot so okolje, revščina, trgovina, globalizacija) ter na drugi strani z aktivnostmi, ki niso povezane s posojanjem in so osredotočene na določeno državo - tukaj Svetovna banka vrednoti gospodarsko perspektivo države preko analize bančnega sistema in finančnih trgov, infrastrukture, revščine, socialne varnosti... Poleg tega pomaga izobraževati svoje kliente, da bodo sposobni reševanja svojih razvojnih problemov in spodbujanja gospodarske rasti.

1.2.1. Primerjava z Mednarodnim denarnim skladom. Mednarodni denarni sklad je ustanovljen z namenom kratkoročnega plačilnobilančnega financiranja držav članic, medtem ko je Svetovna banka ustanovljena za dolgoročno financiranje povojne obnove in gospodarskega razvoja manj razvitih držav članic. Prednostne naloge Svetovne banke so svetovanje glede oblikovanja strategij za zmanjševanje revščine, oblikovanja sektorskih strategij in reform, ki zagotavljajo učinkovitejše in bolj odzivne institucije ter pripravo socialnih varnostnih mrež. Oblastem tudi pomaga pri oceni prioritarnih izdatkov za zmanjševanje revščine, ki so namenjeni za doseganje dolgoročnih ciljev, in svetuje glede izboljšanja učinkovitosti javnih izdatkov ter njihove usmerjenosti v zmanjševanje revščine preko poročil o javnih izdatkih. Poleg tega svetuje tudi glede drugih strukturnih reform, kot so privatizacija in regulatorne reforme. Mednarodni sklad pa spodbuja preudarne makroekonomske ukrepe in strukturne reforme na sorodnih področjih, kot sta menjalni tečaj in davčna politika. Svetuje glede vprašanj v povezavi s fiskalnim menedžmentom, proračunom, fiskalno transparentnostjo in davčno ter carinsko upravo.

Področij, ki si jih instituciji delita, je precej: ureditev vzpodbudnega okolja za privatni sektor, liberalizacija trgovine in razvoj finančnega sektorja. Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka nudita pomoč v posvetovalnem procesu, vendar mora pobuda priti s strani države.

1.3. Svetovna trgovinska organizacija. Svetovna trgovinska organizacija (WTO) je medvladna organizacija, pristojna za multilateralna pravila, po katerih poteka trgovina med njenimi članicami. Ustanovljena je bila z Marakeškimi sporazumi v okviru Urugvajskega kroga trgovinskih pogajanj in deluje od leta 1995. Slovenija je postala članica 30. julija 1995.

WTO ima štiri temeljne funkcije:

- je forum za multilateralna medvladna pogajanja za zniževanje ovir v trgovini,
- predstavlja sistem pravil (zajetih v WTO sporazumih), ki urejajo mednarodno trgovino,
- omogoča reševanje trgovinskih sporov med njenimi članicami na podlagi multilateralnega mehanizma za poravnavo sporov,
- skrbi za transparentnost in nadzira trgovinske politike članic na podlagi rednih revizij.

V WTO članice Evropske unije nastopamo z enim glasom. Za zastopanje interesov EU je pristojna Evropska komisija. Naloga Stalnega predstavništva Republike Slovenije v Ženevi je, da spremlja pogajanja in delo različnih odborov, ter o tem poroča in sodeluje pri pripravi nacionalnih stališč, s katerimi Slovenija nato nastopa v procesu oblikovanja skupnih stališč EU.

2. SKUPINA SVETOVNE BANKE

2.1. Mednarodna banka za obnovo in razvoj. Mednarodna banka za obnovo in razvoj (International Bank for Reconstruction and Development) je mednarodna finančna institucija, katere primarni namen je bil financiranje obnove narodov, ki jih je prizadela druga svetovna vojna. Sedaj je njena naloga boj proti revščini v smislu financiranja držav. Z delovanjem je pričela 27. decembra 1945 po dogovoru, ki je bil leta 1944 sprejet na konferenci v Bretton Woodsu.

Države s srednjimi dohodki morajo vzdrževati gospodarsko rast, ki zagotavlja zaposlenost in zmanjšuje revščino in neenakopravnost. Upravljati morajo s tveganji, ki izhajajo iz nestanovitnosti pretoka kapitala in morebitnih obveznosti ter povečati svojo konkurenčnost, zagotoviti okoljsko trajnost in utrditi institucionalno strukturo, ki podpira trajno gospodarstvo.

Mednarodna banka za obnovo in razvoj lahko pomaga državam z zgoraj naštetimi izzivi. Posoja vladam in javnim podjetjem, ki imajo vladno garancijo za povrnitev posojil in izpolnjujejo splošne pogoje, ki so zapisani v dokumentu General Conditions for Loans, torej srednje razvitim državam (Latinska Amerika, Azija, Afrika, Vzhodna Evropa). Ponuja dve osnovni vrsti posojil: za naložbene posle in za posle razvojne politike. Države uporabljajo posojila prvega tipa za blago in storitve, ki jih potrebujejo za gospodarske projekte in projekte družbenega razvoja v različnih sektorjih. Drugi tip posojil so instrumenti hitrega izplačevanja, ki podpirajo državno politiko in institucionalne reforme. Ko država zaprosi za katero koli od obeh vrst posojil, mora najprej zagotoviti, da je projekt gospodarske, socialne ali okoljevarstvene narave. Med pogajanja se banka in posojiljemalec dogovorita o razvojnih ciljih, rezultatih in izvedbenem načrtu. Prav tako se dogovorita o načrtu vračanja posojila. Banka nadzira vračanje posojila in vrednoti rezultate, posojiljemalec pa medtem uresničuje projekt skladno z dogovorom.

Financira se na različne načine - s kapitalom, ki predstavlja vložke držav članic, z izdajanjem obveznic Svetovne banke na globalnih kapitalskih trgih (običajno od 12 do 15 milijard dolarjev na leto) in z izplačili skrbniških skladov. Te obveznice imajo

najvišjo možno bonitetno oceno, ker so zavarovane s kapitalom držav članic, zato mora Svetovna banka plačati relativno nizke obrestne mere za zadolževanje. Države v razvoju pa imajo bistveno nižjo bonitetno oceno, kar je razlog za visoke obrestne mere, ki bi jih te države morale plačati na kapitalskih trgih. IBRD zato državam v razvoju posoja po privlačnih obrestnih merah, tudi potem, ko obrestim na zadolževanje pribije majhno maržo (okrog 1 %) za stroške administracije. Obrestna mera je le malo nad stroški financiranja, zato s tem ne ustvarjajo prihodka. Večji del prihodka te institucije pride od posojanja lastniškega kapitala, ki je sestavljen iz rezerv in denarja, ki so ga vplačale države članice. Svetovna banka je vpletena v široko paleto strateških partnerstev, kjer sodeluje z eno ali več pravnimi ali fizičnimi osebami z namenom doseganja razvojnih ciljev. Za podporo teh partnerstev je Banka ustanovila skrbniške sklade, kamor donatorji (državne agencije mnogih držav članic in mnoge nevladne organizacije) prispevajo. V skrbniške sklade svoja presežna sredstva vlaga tudi Svetovna banka.

2.1.1. *IBRD fleksibilno posojilo.* To posojilo posojilojemalcu omogoča prilagajati načrt odplačevanja (podaljšan plačilni rok oz. obdobje odloga) med pripravami posojila tako, da bo ustrezal potrebam projekta. O pogojih odplačevanja se je potrebno dogovoriti v pripravljalni fazi pogodbe, ko pa je pogodba podpisana, ostanejo fiksni skozi ves čas posojila. Ročnost teh posojil je do 30 let, kar vključuje tudi obdobje odloga (v katerem se odplačujejo le še obresti), maksimalno tehtano povprečje ročnosti pa je 18 let. Kreditojemalci imajo možnost izbire enega izmed dveh načrtov odplačevanja:

- načrt odplačevanja se določi na začetku, med pogajanjem, glavnic (celoten neporavnan znesek izplačila) se odplačuje po delih,
- načrt odplačevanja je lahko vezan na posamezna izplačila, za vsako obdobje enakovrstnih izplačil se posebej naredi načrt odplačevanja s svojimi pogoji (obdobje odloga, ročnost).

Zaradi visoke bonitetne ocene Mednarodne banke za obnovo in razvoj (AAA) so stroški posojilojemalcev fleksibilnih posojil manjši. Obrestna mera teh posojil v glavnih valutah (EUR, USD, JPY) je sestavljena iz osnovne variabilne obrestne mere in dodatka. Spremeni se enkrat na 6 mesecev za vsak datum plačila obresti in velja za vsako obrestno obdobje, ki se začne s tem datumom. Za večino valut je osnovna obrestna mera vrednost 6-mesečnega LIBOR-ja ob začetku obrestnega obdobja, za ostale valute pa variabilna obrestna mera, ki jo navaja priznana poslovna banka. Posojilojemalci imajo dve možnosti dodatka:

- fiksni dodatek za ves čas posojila: temelji na marži za stroške financiranja projekta, ki so vezani na LIBOR, temu pa se doda še pogodbeni dodatek v višini 0,5 % ter premija za tveganje;
- variabilni dodatek, ki se spreminja na pol leta: določi se ga v skladu s povprečnimi stroški financiranja projekta, ki so vezani na LIBOR, temu se prišteje pogodbeni dodatek v višini 0,5 %;

Na začetku se zaračuna še enkratna provizija, ki znaša 0,25 % zneska posojila in zapade v 60 dneh od datuma zaključka projekta. Lahko se financira iz posojila (znesek posojila se zniža za višino provizije). IBRD vodi letni pregled obrestnih mer na posojila (pogodbenega dodatka na posojilo in provizije) in s tem zagotavlja, da so cene usklajene s prevladujočimi potrebami institucije in njenih delničarjev.

TABELA 1. Obrestne mere za IBRD fleksibilna posojila na dan 1.1.2010

Valuta	Variabilni dodatek	Fiksni dodatek		
		10 let in manj	10-14 let	14 let in več
USD	LIBOR + 0,24 %	LIBOR + 0,60 %	LIBOR + 0,80 %	LIBOR + 1,05 %
EUR	LIBOR + 0,24 %	LIBOR + 0,60 %	LIBOR + 0,80 %	LIBOR + 1,05 %
JPY	LIBOR + 0,24 %	LIBOR + 0,50 %	LIBOR + 0,70 %	LIBOR + 0,95 %
Provizija	0,25 %			

Fleksibilno posojilo vsebuje tudi možnost upravljanja z valutnim tveganjem in/ali tveganjem obrestne mere. Te opcije so vključene v posojilno pogodbo in jih lahko posojilojemalec unovči kadar koli. Za ublažitev valutnega tveganja fleksibilno posojilo ponuja zamenjavo deviznih tečajev. Ob upoštevanju obstoja likvidnostnega trga zamenjav se lahko posojilojemalci odločijo za odplačilo IBRD posojila v vse več lokalnih valutah. Za upravljanje s tveganjem obrestne mere so pri fleksibilnem posojilu na voljo zamenjave obrestnih mer (zamenjava fiksnih obrestnih mer za variabilne in obratno), za upravljanje z volatilitnostjo obrestnih mer pa posojilo ponuja možnost obrestnih kapic in ovratnikov - s tem stranki tudi onemogočijo korist od padajočih obrestnih mer.

Posojila so ponujena v večini glavnih valut (EUR, USD, JPY). Ostale valute so na voljo, če se Mednarodna banka za obnovo in razvoj lahko učinkovito financira. Posojilojemalci se dogovorijo za valuto, lahko najamejo posojila tudi v več kot eni valuti. Izplačilo posojila je v valuti, ki jo želi stranka. IBRD valuto pridobi na trgu in jo prenese na stranko pod tržnimi pogoji. Obveznost stranke do IBRD pa ostane izražena v pogodbeni valuti. Glavnica posojila, obresti in provizije morajo biti plačane (povrnjene) v pogodbeni valuti.

Celoten neizplačani znesek ali samo del tega se lahko pretvori v drugo valuto, vključno z lokalno valuto posojilojemalca, torej se pogodbeni valuta spremeni v primeru obstoja trga zamenjav za to valuto. Spremenljiva obrestna mera na izplačane zneske se lahko spremeni v fiksno in kasneje spet nazaj v variabilno. To možnost lahko posojilojemalec izkoristi kadar koli v času posojila za celoten izplačan znesek ali le del.

Datum plačila je 1. ali 15. v mesecu in potem na pol leta, odvisno od odločitve posojilojemalca med pogajanja. Posojilojemalec lahko predčasno kadar koli odplača celoten ali del neporavnane zneska posojila. Na predplačilo se zaračuna marža, ki temelji na stroških preporazdelitve vnaprej plačanih zneskov in na stroških preračunavanja neplačanih obresti ali pretvorbe valut.

2.1.2. *Subnacionalno financiranje.* Svetovna banka regijam ponuja dve možnosti. Prva je IBRD financiranje z državnim jamstvom pod enakimi pogoji kot financiranje državne vlade. Druga možnost pa je financiranje brez državnega jamstva pod tržnimi pogoji preko sklepa IFC-World Bank Subnational Finance program. Oddelek za financiranje regij je skupna pobuda Svetovne banke in IFC (Mednarodna finančna korporacija). Državam, provincam, občinam in njihovim podjetjem zagotavlja dostop do kapitalskih trgov brez državnega jamstva. Z nekaj selekcije finančno podporo nudi tudi državnim podjetjem, ki imajo naravni monopol na področjih infrastrukture. Njihov glavni cilj je okrepiti posojilojemalčevo sposobnost zagotavljanja ključnih infrastrukturnih storitev (voda, ravnanje z odpadno vodo, prometna

zagotovitev, plin in elektrika) in izboljšati njegovo učinkovitost ter odgovornost v vlogi ponudnika storitev.

2.1.3. *Pogojeno financiranje.* Namenjeno je hitremu financiranju v primeru nepričakovanih primanjkljajev sredstev. V primeru naravnih nesreč morajo države v razvoju nujno izvesti izredne ukrepe, ponovno zgraditi ceste, bolnišnice, zagotoviti električno energijo. Svetovna banka s tem finančnim instrumentom državam s srednjimi dohodki v takih situacijah pomaga tako, da jim priskrbi takojšnjo likvidnost za financiranje projektov rekonstrukcije. Deferred Drawdown Option (DDO) zagotavlja posojila za take primere pod podobnimi pogoji kot fleksibilno posojilo.

2.2. **Mednarodna zveza za razvoj.** Najrevnejše države sveta so se močno zadolžile za financiranje razvoja. Višina neporavnane dolga devetdesetih takih držav je z 51 milijard ameriških dolarjev (leto 1970) zrasla na 485 milijard ameriških dolarjev (leto 1985). Letne obresti in stroški amortizacije so do leta 1985 dosegli več kot 100 milijard ameriških dolarjev. Veliko teh držav si ni moglo več privoščiti stroškov dolga, vključno s posojili pri Mednarodni banki za obnovo in razvoj.

Uspeh Mednarodne banke za obnovo in razvoj je povzročil, da je Svetovna banka nekaj let kasneje pozornost usmerila k najrevnejšim državam, ki so potrebovale milajše pogoje od tistih, ki jih lahko ponudi IBRD. Odločili so se ustanoviti agencijo, ki bo nudila posojila najrevnejšim državam in sicer pod najugodnejšimi pogoji. Svet guvernerjev institucije IBRD je 1.10.1959 brez ugovorov odobril predlog ameriškega finančnega ministra Roberta Andersona, da bo nova agencija z imenom International Development Association (Mednarodna zveza za razvoj) ustanovljena kot podružnica Svetovne banke. Ustanovljena je bila 24. septembra 1960, ko so vlade, ki so zbrale kapital v vrednosti 650 milijonov ameriških dolarjev, sprejele članstvo. Z delovanjem je začela novembra istega leta. Prva posojila so bila odobrena leta 1961, posojilojemalke so bile Čile, Honduras, Sudan in Indija.

Namen Mednarodne zveze za razvoj je pospeševanje gospodarskega razvoja v najrevnejših državah sveta, ki se niso sposobne zadolževati niti pri IBRD-ju, in je največji vir ugodnih posojil državam z nizkimi prihodki. Poudarja široko zasnovano gospodarsko rast:

- zanesljivo gospodarsko politiko, razvoj podeželja, delovanje zasebnih podjetij in trajnostne okoljske prakse,
- investiranje v izobrazbo, zdravstvo, posebej boj proti virusu HIV/AIDS, malariji in tuberkulozi,
- povečevanje posojilojemalčeve sposobnosti zagotavljanja osnovnih storitev in odgovorno upravljanje z javnimi sredstvi,
- okrevanje od vojaških konfliktov in naravnih nesreč,
- spodbujanje trgovskega in regionalnega povezovanja.

Upravičenost države do pomoči institucije IDA je pogojena predvsem z njeno relativno revščino, ki je definirana kot bruto nacionalni dohodek na prebivalca pod predpisano mejno vrednostjo, ki se letno obnavlja. Poleg relativne revščine se upošteva tudi kreditna nesposobnost - IDA nudi podporo tudi nekaterim državam in otoškim gospodarstvom, ki imajo bruto nacionalni prihodek na prebivalca sicer nad predpisano mejo, vendar imajo prenizko kreditno sposobnost, da bi si izposojali od IBRD. Nekatere države pa so sicer upravičene do IDA posojil na osnovi bruto nacionalnega

dohodka na prebivalca, vendar imajo zadostno kreditno sposobnost za izposojanje od Mednarodne banke za obnovo in razvoj in imajo zato drugačen status. Takšne države so Indija, Indonezija in Pakistan. Eden od kriterijev je tudi uspešnost politike v smislu izvedbe in uresničitve gospodarskih in družbenih ukrepov za zmanjševanje revščine in povečevanje rasti.

TABELA 2. Splošni pogoji financiranja Mednarodne zveze za razvoj

Vrsta posojila	Ročnost	Odplačilo glavnice		Strošek rezervacije		Strošek storitve	Obrestna mera
		11 do 20	21 do 40	posojilo	donacija		
TIP 1	40 let	2 %	4 %	0 %	0 %	0,75 %	-
TIP 2	35 let	2,5 %	5 %	0 %	0 %	0,75 %	-
TIP 3	20 let	10 %	-	0 %	0 %	0,75 %	-
TIP 4	35 let	2,5 %	5 %	0 %	0 %	0,75 %	3,52 %

Posojila Mednarodne zveze za razvoj imajo dolgo ročnost (posojila, ki jih je svet odobrila do 30. junija 1987 imajo ročnost 50 let, krediti, odobreni po tem datumu, pa imajo ročnost 20, 35 ali 40 let z desetletnim odlogom plačila) in so brez obresti, zaračuna se le nizka provizija (0,75 % zneska izplačila) za pokritje operativnih stroškov. IDA zagotavlja tudi donacije in subvencije (nepovratna sredstva), ki so dodeljene v primeru, da se država znajde v stiski zaradi nezmožnosti vračila posojila.

Strošek rezervacije sredstev znaša med 0 in 0,5 % neizplačanega zneska posojila ali donacije. Izvršni direktorji ta znesek določijo enkrat letno. Strošek storitve znaša 0,75 % izplačanega zneska in velja le za posojila, ne pa tudi za donacije. Večina kreditov vsebuje odločbo, ki posojilodajalcu omogoča, da zahteva plačilo celotnega neporavnane zneska ali pa dodatna zavarovanja za primer neplačila, stečaja... Te odločbe ne vsebuje le posojilo tipa 3 zaradi strožjih pogojev posojanja. Ta posojila so bila odobrena v obdobju 13. polnitve sklada (od 1. julija 2002) in so namenjena članicam, ki imajo več kot dve leti zapored bruto nacionalni dohodek na prebivalca nad predpisano mejo. Posojila tipa 4 so namenjena državam, ki imajo dovolj majhen bruto nacionalni dohodek na prebivalca, vendar imajo hkrati zadostno kreditno sposobnost za izposojanje od Mednarodne banke za obnovo in razvoj. Poleg stroškov storitve in stroškov rezervacije imajo še fiksno obrestno mero za življenjsko dobo posojila.

Za približno polovico izmed 80 najrevnejših držav je ključna omejitev razvoja postala visoka zunanja zadolženost. Neformalna skupina držav upnic najbolj dolžniško obremenjenih držav, imenovana Pariški klub, je razvila nove ugodnejše mehanizme za zmanjševanje dolžniške obremenitve teh držav že leta 1980. Leta 1995 so države Pariškega kluba ponudile "Neapeljske pogoje", v okviru katerih bi se odpisalo do dve tretjini dolgov. Kljub temu so dolžniške obremenitve najbolj zadolženih revnih držav ostale visoke. V zadnjih desetletjih so slabe politike, neugodni okoljski in drugi zunanji faktorji pogosto skupaj z oboroženimi konflikti in napačnimi finančnimi odločitvami v revnih državah ovirali napredek v smeri vzdržnega gospodarskega in socialnega razvoja. S tem so dolžniške obremenitve postale še bolj neobvladljive in pojavila se je potreba po nadaljnjih ukrepih za zmanjševanje dolžniške obremenitve. Leta 1996 je bila s strani Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke lansirana Inicijativa za pomoč zelo zadolženim državam (HIPC Initiative). Inicijativa

je namenjena zmanjševanju zunanje zadolženosti najbolj zadolženih revnih držav do vzdržne ravni, ki omogoča državam, da servisirajo svoj dolg s pomočjo prihodkov od izvoza in privatnimi tokovi kapitala, ne da bi s tem ogrožale dolgoročno gospodarsko rast, usmerjeno k zmanjševanju revščine. V okviru Iniciative sodelujejo vsi upniki držav, multilateralni upniki, države Pariškega kluba in drugi uradni bilateralni ter komercialni upniki. V okviru Iniciative je poskrbljeno tudi za dodatna finančna sredstva za programe socialnega sektorja, predvsem zdravstvo in izobraževanje. Septembra 1999 je bila Iniciativa spremenjena z namenom, da bi omogočila hitrejše in bolj poglobljeno zmanjševanje dolžniške obremenitve držav in okrepila povezave med zmanjševanjem dolžniške obremenitve, revščine in socialnimi ukrepi.

Države, ki želijo zaprositi za pomoč v okviru Iniciative morajo predhodno sprejeti Strateški dokument za zmanjševanje revščine¹ in ga uspešno udejanjati že vsaj eno leto. To tudi pomeni, da morajo imeti države dovolj nizek dohodek na prebivalca, da so upravičene do pomoči v okviru PRGF programa². Leta 2001 je bila neto sedanja vrednost stroškov pomoči 34 državam v okviru Iniciative ocenjena na preko 30 milijard ameriških dolarjev. Polovico sredstev so zagotovili bilateralni upniki, preostanek pa večinoma multilateralni upniki. Multilateralne finančne institucije imajo v Iniciativi predvsem vlogo finančnih posrednikov. Večina držav, ki koristi Iniciativo, so afriške države.

Mednarodna zveza za razvoj se ne more financirati z izdajo obveznic na kapitalnih trgih, ker ne bi zmogla plačevati obresti in bi se sklad zelo hitro izčrpal. Financira se tako, da ne predstavlja obveznosti za agencijo in sicer s finančnimi sredstvi premožnejših držav članic. Vsake tri leta se države donatorice in predstavniki držav posojiljemalk sestanejo in dogovorijo o politiki in prioritetah Mednarodne zveze za razvoj ter določijo znesek novih vložkov donatoric za financiranje projektov v naslednjih treh letih. V preteklosti so največ investirale velike industrijske države, vendar med donatoricami lahko najdemo tudi države v razvoju in države v tranziciji, nekatere od njih so posojiljemalke pri IBRD in celo bivše posojiljemalke pri IDA. Dodatna sredstva pridejo od prihodka Mednarodne banke za obnovo in razvoj ter od vračil zgodnejših IDA kreditov.

Financira projekte na področju izobrazbe, osnovnih zdravstvenih storitev, okoljevarstva, infrastrukture in institucionalnih reform. Projekti vodijo k zviševanju gospodarske rasti, ustanavljanju novih delovnih mest in izboljševanju življenjskih pogojev.

2.3. Mednarodna finančna korporacija. Z razvojem se je dejavnost Svetovne banke razširila, zato je bilo potrebno ustanoviti dodatne specializirane finančne institucije. Mednarodna finančna korporacija (International Finance Corporation) je bila ustanovljena leta 1956. Njen namen je prav tako spodbujanje rasti v državah v razvoju, vendar posluje z zasebnim sektorjem in ne z državo.

Ponuja številne finančne produkte za financiranje projektov zasebnega sektorja držav

¹Strateški dokument za zmanjševanje revščine (Poverty Reduction Strategy Paper - PRSP) pripravi država kreditojemalka in je potrjen s strani IMF in Svetovne banke za tista področja, za katera je posamezna institucija pristojna. Predstavlja osnovo koncesijskemu kreditiranju s strani Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke.

²Finančni aranžma za zmanjševanje revščine in povečanje rasti (Poverty Reduction and Growth Facility - PRGF) je finančni aranžma Mednarodnega denarnega sklada.

v razvoju. Projekt mora za upravičenost do sredstev IFC zadoščati številnim kriterijem. Lociran mora biti v državi v razvoju, ki je članica Mednarodne finančne korporacije. Projekti s področij, kot je na primer informacijska tehnologija, so lahko izvajani v razvitejših državah, če se njihov vpliv primarno tiče držav v razvoju. Izvajati se mora v zasebnem sektorju in biti tehnične narave. Imeti mora dobro napoved dobičkonosnosti in učinkovitosti, koristiti mora lokalnemu gospodarstvu. Biti mora okoljsko in družbeno naravnano.

Mednarodna finančna korporacija ne posoja neposredno majhnim in srednje velikim podjetjem in samostojnim podjetnikom, prejemniki njenih sredstev so predvsem finančni posredniki, ki naprej zagotavljajo posojila manjšim podjetjem. Družba ali podjetnik, ki želi ustanoviti novo podjetje ali razširiti obstoječega, se obrne k Mednarodni finančni korporaciji in odda vlogo, ki nima predpisane oblike. IFC opravi revizijski postopek in nato zahteva podrobno študijo izvedljivosti projekta in poslovni načrt ter se na podlagi tega odloči, ali bo projekt ovrednotila ali ne. Pri ocenjevanju projekta sodelujejo finančni izvedenec, ki ima visoko raven finančnega strokovnega znanja in dobro pozna državo, kjer se bo projekt izvajal, inženir s tehničnim znanjem in okoljski strokovnjak. Ta ekipa ovrednoti finančne, tehnične, gospodarske in okoljske aspekte projekta ter svoje poročilo odda višjemu vodstvu ustreznega oddelka Mednarodne finančne korporacije. Če ta oddelek odobri financiranje projekta, pravna služba pripravi potrebne dokumente. Preden izvršni odbor opravi revizijo predlagane investicije, je potrebno o projektu obvestiti javnost. Nato izvršni direktorji še enkrat pregledajo vse dokumente projekta in se odločijo, ali bodo odobrili financiranje. IFC poskuša zbrati dodatna sredstva tako, da tudi druge institucije spodbuja za naložbe v projekt. Če je odbor naložbo sprejel, Mednarodna finančna korporacija in družba podpišeta pogodbo, ki zavezuje obe strani. Izplačilo sredstev se izvrši pod pogoji, določenimi v pogodbi, nato pa IFC skrbno nadzoruje svojo investicijo in zahteva četrtletno poročanje o napredku ter revidirane letne računovodske izkaze. Ko je naložba v celoti poplačana (dolg podjetja povrnjen) oz. Mednarodna finančna korporacija izstopi iz investicije s prodajo svojega deleža lastniškega kapitala, IFC zaključi primer.

Čeprav je Mednarodna finančna korporacija primarno kreditor projektov zasebnega sektorja, lahko sredstva priskrbi tudi nekaterim vladnim podjetjem pod pogojem, da gre za sodelovanje z zasebnim sektorjem in da podjetje deluje na podlagi tržnih zakonitosti. Ne sprejema vladnih garancij za financiranje, kljub temu pa njeno delovanje pogosto zahteva tesno sodelovanje z vladnimi agencijami držav v razvoju. IFC si prizadeva delovati z dobičkom. Cene njihovega financiranja in storitev so v skladu s tržnimi cenami. Financira se na komercialnih osnovah (se zadolžuje), delno pa sredstva za financiranje dobi preko partnerstva z zasebnimi investitorji.

2.3.1. *Posojila.* IFC ponuja posojila s fiksno in variabilno obrestno mero za potrebe projektov zasebnega sektorja držav v razvoju. Večina teh posojil je izdana v glavnih valutah, vendar je možno dobiti posojila tudi v drugih, lokalnih valutah. Običajno imajo ročnost od 7 do 12 let. Obdobje odloga in načrt odplačevanja sta od primera do primera različna, določita se glede na potrebe posojilojemalca po denarnih tokovih. Nekatera posojila se tako lahko podaljšajo do dvajset let. Mednarodna finančna korporacija investira izključno v dobičkonosne projekte, za njihove produkte in storitve zaračuna tržno obrestno mero. Posojila zagotavlja tudi posredniškim bankam, lizing podjetjem in drugim finančnim institucijam, ki so v kreditni liniji in naprej zagotavljajo posojila majhnim podjetjem in posebnim sektorjem. Sodelovanje drugih

posojilodajalcev spodbuja tako, da omeji znesek dolga in lastniškega financiranja za posamezen projekt. Za nove projekte nameni maksimalno 25 % skupnih ocenjenih stroškov projekta, izjemoma do 35 % za majhne projekte. Za projekte širitve nameni do 50 % skupnih stroškov, če njene naložbe ne presegajo 25 % celotne kapitalizacije projekta.

2.3.2. *Lastniško financiranje.* Mednarodna finančna korporacija se ukvarja tudi z lastniškim financiranjem, to pomeni, da kupi del delnic zasebnega podjetja. Kapitalno naložbo običajno vzdržuje od 8 do 15 let. Ko pride čas prodaje, svoj delež proda na domačem trgu na način, ki bo najbolj koristil podjetju, najpogosteje z javno ponudbo. Običajno zagotovi od 5 do 15 % lastniškega kapitala. Nikoli ni v vlogi večinskega lastnika in ne drži v lasti več kot 35 % delnic podjetja, nikoli ne prevzame aktivne vloge pri upravljanju družbe.

2.4. **Mednarodna agencija za zavarovanje investicij.** Mednarodna agencija za zavarovanje investicij (Multilateral Investment Guarantee Agency) je bila ustanovljena leta 1988 z namenom pomagati državam v razvoju pri privabljanju tujih investitorjev in spodbujanju tujih naložb. Potencialnim investitorjem daje zavarovanje oz. garancije pred nekomercialnimi tveganji (to so politična tveganja: npr. vojne, politični nemiri, sprememba deviznega tečaja...), nudi tehnično pomoč za razvoj investicijskih priložnosti ter pravno pomoč za odpravljanje ovir za tuje naložbe. Investitorji in posojilodajalci poznajo potencialne koristi naložb na razvijajočih se trgih, poleg tega pa se zavedajo tudi pomembnosti upoštevanja političnega tveganja, ki spremlja te naložbe. Mednarodna agencija za zavarovanje investicij pomaga investitorjem in posojilodajalcem obvladovati takšna tveganja z zavarovanjem izgub, ki se nanašajo na:

- omejevanje prenosa valute: MIGA ščiti pred izgubami, ki nastanejo zaradi nezmožnosti investitorja pravno pretvoriti lokalno valuto (kapital, obresti, glavnico ali druga nakazila) v tujo valuto zaradi vladnih ukrepov, ne pokriva pa deprecije valute. Odškodnino poravna v valuti, ki je določena v pogodbi zavarovanja.
- razlastitev: MIGA ščiti pred izgubami, ki nastanejo zaradi vladnih ukrepov, ki zmanjšajo ali celo odpravijo lastništvo, nadzor ali pravice investitorjev. V primeru delne razlastitve (npr. zaplemba sredstev ali opredmetenih osnovnih sredstev) povrne zavarovan del blokiranih sredstev, v primeru popolne razlastitve pa plača neto knjigovodsko vrednost zavarovane naložbe. Pri posojilih povrne neporavnano glavnico in neplačane natečene obresti.
- vojaške nemire: Varuje pred izgubo zaradi poškodovanih ali uničenih opredmetenih osnovnih sredstev ali popolne prekinitve poslovanja (popolna nezmožnost opravljanja dejavnosti), ki je posledica politično motiviranih dejanj (vojaški ali civilni nemiri v državi, revolucija, vstaja, sabotaza, terorizem). V primeru popolne prekinitve povrne neto knjigovodsko vrednost celotnega lastniškega kapitala oziroma zavarovani delež neplačane glavnice in obresti. V primeru poškodovanih ali uničenih sredstev plača knjigovodsko vrednost sredstev ali nadomestitvene stroške ali stroške popravila (kar je najugodnejše). Ščiti tudi pred izgubami zaradi začasne prekinitve delovanja, če je razlog za to poškodba sredstev ali prisilna opustitev. V takšnem primeru MIGA pokrije

neizogibne stroške, izredne odhodke za nadaljevanje poslovanja ter izgubo poslovnih prihodkov ali zamujenih plačil v primeru posojil.

- kršitev pogodbe: Ščiti pred izgubami, ko vlada krši ali odpove pogodbo z investitorjem. V primeru domnevne kršitve ali odpovedi pogodbe mora investitor najprej uveljavljati mehanizem reševanja sporov, ki je določen v osnovni pogodbi, in dobiti sodno odločitev o odškodnini. Če v določenem času investitor ne prejme te odškodnine, jo poravna MIGA, ki lahko investitorju priskrbi tudi začasno plačilo do rešitve spora.
- nespoštovanje finančnih obveznosti: Varuje pred izgubami, ki nastanejo, ko vlada ne more poravnati plačila ob zapadlosti. Tukaj sodna odločitev ni potrebna.

2.5. Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov. Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov je samostojna mednarodna institucija, ustanovljena na podlagi Konvencije o reševanju investicijskih sporov med državami. Konvencija je večstranska pogodba, ki so jo oblikovali izvršni direktorji Mednarodne banke za obnovo in razvoj in je bila podpisana 18. marca 1965, veljati pa je začela 14. oktobra 1966. Ima več kot 140 držav pogodbenic. Njen osnovni namen je zagotoviti možnost sprave in podajanje rzsodb pri mednarodnih naložbenih sporih. Zatekanje k olajšavam ICSID je vedno pogojeno s soglasjem vseh strank.

Konvencija zagotavlja osnovni postopkovni okvir za spravo in arbitražo investicijskih sporov, ki nastanejo med državo pogodbenico in investitorjem, ki je državljan druge države pogodbenice. Sprava v skladu s Konvencijo je povsem prostovoljna, ko pa stranke enkrat dajo soglasje, se posamezna stran ne more več umakniti. Arbitražne odločbe, izdane v skladu s to Konvencijo, ne more razveljaviti nobeno sodišče katere koli države pogodbenice. Zahteva, da vse države v odločbi, ali so v sporu ali ne, priznajo in izvršijo odločbo. V okviru Konvencije generalni sekretar lahko pregleda zahtevek za spravo in ga zavrne, če na podlagi informacij iz zahtevka ugotovi, da so spori izven pristojnosti institucije.

Od leta 1978 ima ICSID sklop dodatnih pravil, ki dovoljujejo sekretariatu posredovati pri nekaterih sporih med državami, ki ne sodijo v področje uporabe Konvencije:

- sprava in arbitražni postopki za reševanje sporov, ki izhajajo neposredno iz investicije, kjer ena izmed strank ni država pogodbenica,
- sprava in arbitražni postopki za reševanje sporov, ki ne izhajajo neposredno iz investicij in je vsaj ena izmed strank država pogodbenica.

Vseh pet institucij skupaj sestavlja Skupino Svetovne banke. Izraz Svetovna banka pa označuje instituciji IBRD in IDA.

3. ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE

Lastništvo Svetovne banke pripada vladam držav članic, ki imajo moč odločanja znotraj organizacije na vseh področjih. V Svetovni banki se države članice v grobem delijo na države posojilojemalke in države, ki odločajo. Prve so države v razvoju in države v tranziciji in imajo možnost zaprositi za posojilo, tehnično pomoč, politične nasvete, garancijo. Druge so razvite države, ki v Banko vplačujejo zneske (vse države vplačujejo kvote), ne morejo pa od banke dobiti posojil. Te države večinoma prosijo za tehnično pomoč pri določenih specifičnih problemih ali prilagajanju domače zakonodaje.

Država, ki želi postati članica Svetovne banke, mora biti najprej članica Mednarodnega denarnega sklada (Articles of Agreement). Članstvo v IDA, IFC in MIGA pa

je pogojeno s članstvom v IBRD.

Države članice vodijo Skupino Svetovne banke preko odbora guvernerjev. V njem ima sedež vsaka država članica. Sestajajo se samo enkrat letno, zato so nekaj zadolžitev prenesli na izvršne direktorje v izvršnem odboru. Predsednik Svetovne banke, trenutno Robert B. Zoellick, predseduje sestankom izvršnega odbora in je odgovoren za celotno upravljanje. Je državljan Zruženih držav Amerike, ki so največji delničar Svetovne banke. Izvoli ga odbor guvernerjev za petletni mandat in je lahko ponovno imenovan. Svetovna banka ima 4 različne izvršne odbore, enega za posamezno institucijo (IBRD, IDA, IFC, MIGA). Srečujejo se skupaj ali ločeno, odvisno od zadeve.

Izvršni odbor IBRD sestavlja 24 izvršnih direktorjev, ki imajo hkrati tudi vlogo izvršnih direktorjev v IDA in IFC, če je država, ki je imenovala direktorja, tudi članica IDA in IFC. Pet izmed štiriindvajsetih izvršnih direktorjev je določenih s strani držav članic, ki predstavljajo 5 največjih lastnikov Svetovne banke - trenutno so to ZDA, Japonska, Nemčija, Francija in Velika Britanija. Ostalih 19 sedežev prispevajo konstituce (Slovenija je v belgijski konstituciji). Glasovalna moč izvršnega direktorja konstituce je enaka vsoti glasovalnih moči vseh članic te konstituce. Izvršni direktorji odobrijo predsedniško pogodbo in imajo pravico zamenjati obstoječega predsednika. Delujejo v ponavljajočih se sejah in se sestajajo v skladu z zahtevami in potrebami Banke. Odločajo o posojilih IBRD, kreditih in donacijah IDA, investicijah IFC, garancijah MIGA in vodijo politiko splošnih operacij. Pred odborom guvernerjev morajo zagovarjati poslovne knjige, administrativni proračun in narediti letno poročilo.

Mednarodni center za reševanje investicijskih sporov ima preprosto organizacijsko strukturo. Sestavljata ga Upravni svet in Sekretariat. Upravni svet je vodilno telo in je sestavljen iz predstavnikov vseh držav pogodbenic. Sestaja se letno skupaj s Svetovno banko. Vsi predstavniki imajo enako glasovalno moč. Predsednik Upravnega sveta ICSID je predsednik Svetovne banke, vendar nima glasovalne moči. Njegove glavne naloge vključujejo izvolitev generalnega sekretarja in namestnika, sprejemanje predpisov in pravil za vodenje postopkov ter potrditev letnega načrta o delovanju ICSID. Sekretariat je sestavljen iz glavnega sekretarja, njegovega namestnika in drugih uslužbencev. Generalni sekretar je pravni zastopnik institucije, sodni tajnik in glavni odgovorni tega centra. Namestnik je odgovoren za vsakodnevno delovanje sekretariata in za naloge glavnega sekretarja v primeru njegove odsotnosti ali nezmožnosti za delo. Trenutno je v vlogi glavne sekretarke gospa Meg Kinnear, njen namestnik pa je gospod Nassib G. Ziadé. Sekretariat zagotavlja institucionalno podporo za postopke ICSID, pomaga pri sestavi spravniških komisij, arbitražnih sodišč in začasnih odborov ter podpira njihovo dejavnost. Vodi evidenco spravniških posredovalcev in rabsodnikov, za katere vsaka država pogodbenica imenuje 4, predsednik Upravnega sveta pa 10 oseb. Ta seznam oseb je vir, iz katerega stranke v postopku lahko izberejo spravne posredovalce in rabsodnike. Administrativni stroški Sekretariata se financirajo iz proračuna Svetovne banke, stroške postopkov pa poravnajo države pogodbenice v sporu.

Država, ki želi postati članica Svetovne banke, mora predložiti podatke o svoji ekonomiji. Te podatke nato primerjajo s podatki podobno velikih držav članic. Na podlagi teh primerjav predpišejo kvoto, ki je ekvivalentna predpisani kvoti v

Mednarodnem denarnem skladu in temelji na relativni velikosti države v svetovnem gospodarstvu. Določa maksimalne obveznosti države in njeno glasovalno moč. Vsaki novi državi članici je dodeljenih 250 glasov in dodaten glas za vsako delnico kapitala Svetovne banke, ki jo ima v lasti. Število delnic je določeno s kvoto.

Reforma kvot je bila predlagana 28. aprila 2008. Njen namen je, da bi se kvote bolj odzivale na gospodarske razmere s povečanjem zastopanosti hitro rastočih gospodarstev in hkrati dati državam z nizkimi dohodki večjo moč odločanja. Reforma temelji na dogovoru članic septembra 2006, ko so izredno povečale kvote štirih držav članic (Kitajski, Severni Koreji, Mehiki in Turčiji). Vsebuje naslednje elemente:

- novo formulo za izračun,
- izredno povečanje kvot štiriinpetdesetih držav, ki so slabo zastopane na podlagi nove formule,
- potrojitev osnovnega števila glasov z namenom povečanja glasovalne moči držav z nizkimi prihodki,
- zagotovitev sredstev za dve dodatni mesti v izvršnem odboru za dva afriška predstavnika,
- obnavljanje kvot in glasovalne moči vsakih 5 let.

Za sprejem reforme se zahteva sodelovanje 112 držav članic, ki skupno predstavljajo vsaj 85 % glasovalne moči. Začetek marca 2010 je reformo že sprejelo 65 držav članic, ki skupno predstavljajo približno 70 % celotne glasovalne moči.

Nova formula za izračun kvot:

$$(1) \quad CQS = (0,5 \cdot Y + 0,3 \cdot O + 0,15 \cdot V + 0,05 \cdot R)^k,$$

kjer oznake pomenijo:

- Y je bruto domači proizvod, ki se meri kot tehtano povprečje bruto domačega proizvoda na podlagi tržnega menjalnega tečaja z utežjo 60 % in paritete kupne moči deviznega tečaja z utežjo 40 %,
- O je letno povprečje vsote tekočih plačil in tekočih prejemkov za obdobje petih let,
- V je variabilnost tekočih prihodkov in neto tokov kapitala (merjena kot standardni odklon od vmesnega triletnega trenda v trinajstletnem obdobju),
- R je 12-mesečno povprečje uradnih rezerv (devize, imetje v SDR, rezerve v IMF, zlato),
- k je faktor stiskanja, ki znaša 0,95 in zmanjšuje razpršenost.

Svet guvernerjev Mednarodnega denarnega sklada vodi splošne preglede kvot v rednih časovnih intervalih (vsakih 5 let). Vsako spremembo v kvoti mora odobriti 85-odstotna večina. Pregled omogoča dvig kvot držav članic, katerih gospodarski položaj v svetovnem gospodarstvu se je spremenil. Izredna povečanja kvot izven splošnih pregledov so prav tako možna, vendar niso zaželeni in se ne pojavljajo pogosto. Trinajsti splošni pregled kvot je bil izveden 28. januarja 2008, ko so vse kvote ostale nespremenjene.

TABELA 3. Glasovalna moč konstituenc

Izvršni direktor	Države	Glas. moč [%]
ZDA	ZDA	16,45
Japonska	Japonska	7,89
Nemčija	Nemčija	4,51
Francija	Francija	4,32
Velika Britanija	Velika Britanija	4,32
Belgija	Avstrija, Belorusija, Belgija, Češka, Madžarska, Kazahstan, Luksemburg, Slovaška, Slovenija, Turčija	4,82
Mehika	Kostarika, Salvador, Gvatemala, Honduras, Mehika, Nikaragva, Španija, Venezuela	4,51
Nizozemska	Armenija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Gruzija, Izrael, Makedonija, Moldavija, Nizozemska, Romunija, Ukrajina	4,48
Kanada	Antigva in Barbuda, Bahami, Barbados, Belize, Kanada, Dominika, Grenada, Gvajana, Irska, Jamajka, St. Kitts in Nevis, St. Lucia, St. Vincent in Grenadine	3,86
Kolumbija	Brazilija, Kolumbija, Dominikanska republika, Ekvador, Haiti, Panama, Filipini, Surinam, Trinidad in Tobago	3,61
Italija	Albanija, Grčija, Italija, Malta, Portugalska, San Marino	3,47
Avstralija	Avstralija, Kambodža, Kiribati, Koreja, Marshallovi otoki, Mikronezija, Mongolija, Nova Zelandija, Palau, Papua Nova Gvineja, Samoa, Salomonovi otoki, Vanuatu	3,46
Indija	Bangladeš, Butan, Indija, Šrilanka	3,41
Alžirija	Alžirija, Gana, Iran, Irak, Maroko, Pakistan, Tunizija	3,35
Danska	Danska, Estonija, Finska, Islandija, Latvija, Litva, Norveška, Švedska	3,35
Eritreja	Eritreja, Angola, Bocvana, Burundi, Gambija, Kenija, Lesoto, Liberija, Malavi, Mozambik, Namibija, Nigerija, Sejšeli, Sierra Leone, Južna Afrika, Sudan, Svazi, Tanzanija, Uganda, Zambija, Zimbabve	3,35
Švica	Švica, Azerbajdžan, Kirgizistan, Poljska, Tadžikistan, Turkmenistan, Uzbekistan	2,86
Kitajska	Kitajska	2,79
Saudova Arabija	Saudova Arabija	2,79
Rusija	Rusija	2,79
Kuvajt	Kuvajt, Bahrajn, Egipt, Jordanija, Libanon, Libija, Maldivi, Oman, Katar, Sirija, Združeni arabski emirati, Jemen	2,73
Malezija	Malezija, Brunej, Fidži, Indonezija, Laos, Mjanmar, Nepal, Singapur, Tajska, Tonga, Vietnam	2,55
Urugvaj	Urugvaj, Argentina, Bolivija, Čile, Paragvaj, Peru	2,33
Mali	Mali, Benin, Burkina Faso, Kamerun, Zelenortski otoki, Srednjeafriška republika, Čad, Komori, Kongo, Slonokoščena obala, Džibuti, Ekvatorialna Gvineja, Gabon, Gvineja, Gvineja Bissau, Madagaskar, Mavretanija, Mauritius, Niger, Ruanda, Sao Tome in Principe, Senegal, Togo	2,00

Glasovalna moč je nekoliko drugače porazdeljena kot lastništvo zaradi osnovnih 250 glasov, ki jih ima vsaka država. Reforma bi glasovalno moč porazdelila še nekoliko bolj enakomerno, ker bi se število osnovnih glasov povečalo.

TABELA 4. IBRD: Lastniški deleži in glasovalna moč posameznih regij

Regija	Lastniški delež [%]	Glasovalna moč [%]
Afrika	4,83	5,38
Bližnji Vzhod in Severna Afrika	7,01	7,09
Vzhodna Azija in Pacifik	16,90	16,87
Evropa in Osrednja Azija	37,18	36,92
Južna Azija	5,79	5,77
ZDA in Kanada	19,68	19,14
Latinska Amerika	8,61	8,83

TABELA 5. IDA: Glasovalna moč posameznih regij

Regija	Glasovalna moč [%]
Afrika	8,45
Bližnji Vzhod in Severna Afrika	6,64
Vzhodna Azija in Pacifik	17,53
Evropa in Osrednja Azija	38,63
Južna Azija	6,30
ZDA in Kanada	14,85
Latinska Amerika	7,60

4. FISKALNO LETO 2009

Fiskalno leto 2009 traja od 1. julija 2008 do 30. junija 2009.

Svetovna finančna kriza je povečala potrebo po posredovanju Svetovne banke, saj se države s soočajo s strogimi pogoji na posojilnih trgih (omejen dostop do trga kapitala, krajša ročnost, višja obrestna mera...), padcem gospodarske rasti, z brezposelnostjo, upadom turizma in investicij. Operacije Mednarodne banke za obnovo in razvoj so se v letu 2009 zelo povečale, izvedle so 126 projektov v vrednosti 32,9 milijard ameriških dolarjev. Latinska Amerika je prejela največji del sredstev in sicer 13,8 milijard, kar je 42 %. Sledi ji Evropa z Osrednjo Azijo, ki je prejela 9 milijard ameriških dolarjev, kar predstavlja 27 %. Največje posamezne posojilojemalke so bile Brazilija, Kitajska, Indonezija, Mehika in Poljska, ki so skupno prejele 49 % celotnega zneska posojil v letu 2009.

TABELA 6. Dodeljena sredstva Mednarodne banke za obnovo in razvoj po regijah

Regija	Delež prejetih sredstev [%]
Afrika	1
Bližnji Vzhod in Severna Afrika	5
Vzhodna Azija in Pacifik	21
Evropa in Osrednja Azija	27
Južna Azija	4
Latinska Amerika	42

Večino svojih sredstev IBRD pridobi z izdajanjem obveznic na mednarodnih kapital-skih trgih. V fiskalnem letu 2009 je z izdajo srednje in dolgoročnih obveznic pridobil 44,3 milijarde dolarjev. Dolžniški vrednostni papirji so bili izdani v 19 valutah. Poslovni prihodki Mednarodne banke za obnovo in razvoj so v fiskalnem letu 2009 znašali 572 milijonov ameriških dolarjev, veliko manj kot v letu 2008, ko so njihovi poslovni prihodki znašali 2271 milijonov dolarjev, kar je predvsem posledica nižjih čistih prihodkov iz obresti na posojila in rezervacijskih stroškov za izgube iz posojil in zavarovanj. Od čistega dobička je IBRD zadržal 36 milijonov dolarjev rezerv v dolgoročnih vrednostnih papirjih, 25 milijonov dolarjev za pokojninske rezerve in 11 milijonov kot omejen zadržani dobiček. Svet guvernerjev je odobril prenos 500 milijonov dolarjev neto prihodka in 283,3 milijonov dolarjev presežka Mednarodni zvezi za razvoj. IBRD je 30. junija 2009 v lasti držal 38,2 milijona dolarjev v likvidnih naložbah in denarju, medtem ko so njegovi neporavnani dolgovi na ta dan znašali 103,6 milijard dolarjev. Skupni znesek izplačanih in neporavnanih posojil je znašal 105,7 milijard dolarjev.

Glavno tveganje institucije je kreditno tveganje držav, medtem ko sta obrestno tveganje in tveganje deviznih tečajev minimizirana. Eden od meril tveganja je razmerje med lastniškim kapitalom in posojili. To razmerje je 30. 6. 2009 znašalo 34,5 %.

TABELA 7. Razmerje med lastniškim kapitalom in posojili

Fiskalno leto	Razmerje [%]
2005	31,4
2006	33
2007	35
2008	37,6
2009	34,5

Svetovna banka je imela 30. junija 2009 v svojem portfelju 1046 skrbniških skladov v vrednosti 72 milijard ameriških dolarjev. Izplačila skrbniških skladov v letu 2009 so znašala 6,92 milijarde dolarjev, kar je 3 % več kot v letu 2008. Največji del teh izplačil je bil namenjen Afriki (32 %), sledita ji Južna (16 %) in Vzhodna Azija (14 %).

V fiskalnem letu 2009 so bile do IDA sredstev upravičene države, ki so imele bruto nacionalni dohodek na prebivalca pod 1,095 ameriškega dolarja, za fiskalno leto 2010 pa se je meja dvignila na 1,135 ameriškega dolarja. Trenutno je do IDA posojil upravičenih 79 držav članic, ki imajo skupaj 2,5 milijarde prebivalcev. Približno 1,5 milijarde teh ljudi se preživlja z dvema ameriškim dolarjema na dan ali manj.

Porazdelitev sredstev med države je določena na podlagi ratinga držav v letnem dokumentu Country Policy and Institutional Assessments. Takšnih držav, ki so napredovale iz držav upravičenk do IDA sredstev do držav, ki niso upravičenke, je 27. Nekatere države, ki so prejemale sredstva Mednarodne zveze za razvoj, so celo postale donatorice (Kitajska in Egipt). V 15. polnitvi sklada (za obdobje od 1. julija 2008 do 30. junija 2011) je Mednarodna zveza za razvoj zbrala sredstva v višini 41,7 milijarde dolarjev, kar je ekvivalentno 27,3 milijardam SDR. Od tega je 45 držav donatoric prispevalo 25,2 milijardi, 16,5 milijard sredstev pa je od povračila prejšnjih kreditov in od prispevkov Svetovne banke (prihodki Mednarodne banke za obnovo in razvoj in zadržani dobički Mednarodne finančne korporacije). Polovico sredstev 15. polnitve sklada IDA namerava nameniti posredovanjem v Afriko, velika pomoč bo usmerjena tudi v najrevnejše države Južne in Vzhodne Azije.

V fiskalnem letu 2009 je Mednarodna zveza za razvoj posredovala s sredstvi v višini 14 milijard dolarjev. Ta sredstva, ki vključujejo 11 milijard ameriških dolarjev posojil, 2,6 milijarde donacij in 0,4 milijarde zavarovanj, so podprla 176 operacij. Največji del sredstev je bil namenjen Afriki, ki je prejela 7,9 milijarde dolarjev (56 %). Nigerija in Pakistan pa sta bili največji posamezni prejemnici.

TABELA 8. Dodeljena sredstva Mednarodne zveze za razvoj po regijah

Regija	Delež prejetih sredstev [%]
Afrika	56
Bližnji Vzhod in Severna Afrika	1
Vzhodna Azija in Pacifik	9
Evropa in Osrednja Azija	3
Južna Azija	30
Latinska Amerika	1

V infrastrukturo (oskrba z vodo in zavarovanje pred poplavami, informacijska in komunikacijska tehnologija, prometna ureditev, energetika in rudarstvo) je Mednarodna zveza za razvoj vložila 4,9 milijarde ameriških dolarjev (35 %). Posamezno pa je največji del financiranja prejel sektor javne uprave (19 %).

Največji vir financiranja predstavljajo prispevki držav donatoric, dodatna sredstva pa pridobi s transferi neto prihodkov Mednarodne banke za obnovo in razvoj, z donacijami Mednarodne finančne korporacije in s povračili zgodnejših IDA posojil.

TABELA 9. Viri financiranja Mednarodne zveze za razvoj v milijardah dolarjev

Polnitev sklada	Notranja sredstva	Prihodki IBRD in IFC	Donacije iniciative MDRI	Prispevki držav donatoric
13.	9,2	0,9	-	12,3
14.	9,0	2,1	3,8	17,7
15.	6,3	3,9	6,3	25,2

Novo države, ki so se donatoricam pridružile pri 15. polnitvi sklada, so Kitajska, Ciper, Egipt, Estonija, Litva in Latvija.

5. PRIMER POSREDOVANJA SVETOVNE BANKE V ČADU

5.1. **Projekt PPLS2.** Projekt PPLS2 (Second Population and AIDS Project) je bil odobren 12. 7. 2001 in je začel veljati 11. 4. 2002. Višina kredita je znašala 19,6 milijonov SDR, kar je ekvivalentno 24,56 milijonom ameriških dolarjev. Razvojni cilj projekta je prispevati k spremembi spolnega vedenja prebivalcev Čada z namenom zmanjšanja tveganja okužbe z virusom HIV in preprečevanja neželene nosečnosti. Projekt je financiral pet glavnih komponent:

- (1) dejavnosti na centralni in lokalni ravni ključnih ministrstev v različnih sektorjih,
- (2) pobuda za intervencije skupnosti prek mehanizma socialnega sklada,
- (3) socialno trženje ključnih zdravstvenih produktov,
- (4) podpora za izvajanje demografske politike,
- (5) usklajevanje, spremljanje in vrednotenje projekta.

Vmesni pregled decembra 2005 je za zagotovitev boljših rezultatov predlagal:

- zagotovitev dopolnilnega paketa storitev za ljudi z virusom HIV/AIDS,
- poudarek na preprečevanju in zdravljenju spolno prenosljivih bolezni,
- ponovno se osredotočiti na spremembe vedenja s pomočjo kakovostnih programov, ki so enakovredni strokovnemu izobraževanju.

Vmesni pregled je pokazal, da projekt ni bil uspešen pri doseganju ciljev. Za te cilje je bilo dodeljenih le 14 % celotnega zneska kredita. Posledično je bil oblikovan program tehnične pomoči, ki naj bi zagotavljal prenos znanja in usposobljenosti.

Januarja 2006 je bil portfelj Mednarodne zveze za razvoj začasno ustavljen. V tem času so razvojni cilji in stopnja napredka vseh projektov, ki jih financira IDA, zelo nazadovali. Po ukinitvi odloga junija 2006 so se zavzeli za ponovni zagon dejavnosti projekta. V obdobju šestih mesecev je bilo veliko izgubljenega, zato je bilo potrebnih še dodatnih šest mesecev, da je projekt končno nadaljeval z izvajanjem dejavnosti. Poleg tega so državne stavke od februarja do avgusta 2007 bistveno ovirale zagotavljanje storitev. Leta 2008 so še enkrat izbruhnili hudi civilni nemiri. Uporniki so februarja napadli glavno mesto in sledilo je obdobje velike negotovosti. V tem času je zgradbe in material, vključno z vozili, pohištvo, datotekami, uničil ogenj. Osebe je zaradi varnosti ostalo doma in delo na okrožnih ter okrajnih ravneh se je ustavilo. Državni urad so zaprli in osebe Svetovne banke evakuirali. Urad je bil ponovno odprt januarja 2009.

Kljub težkim pogojem je projekt prispeval k napredku na področju doseganja razvojnih ciljev, povezanih z virusi HIV in AIDS. Znanje o HIV/AIDS se je povečalo tako pri moških kot pri ženskah. Uporaba kondomov pri izven zakonskih spolnih stikih se je povečala, prav tako se je močno povečala uporaba kondomov med vojaškim osebjem. Število intervencijskih skupnosti je preseglo cilj. Povečala se je tudi stopnja testiranja pri ciljnih skupinah. Ob času zaprtja projekta je bil napredek zadovoljiv kljub turbulentnim okoliščinam v državi.

TABELA 10. Napredek pri izbranih indikatorjih

Indikator	Začetno stanje	Konec leta 2006	Cilj
Povečanje uporabe kondomov pri mladih pri izven zakonskih spolnih odnosih	Moški: 1,8 % Ženske: 2,6 %	Moški: 25 % Ženske: 18 %	50 %
Povečanje uporabe kondomov pri vojaškem osebju	15 %	68 %	75 %
Izboljšanje znanja o virusih pri mladih	Moški: 88 % Ženske: 60 %	Moški: 90 % Ženske: 80 %	Moški: 95 % Ženske: 90 %
Povečanje uporabe sodobnih kontracepcijskih metod žensk v razmerju	Mesto: 4,1 % Podeželje: 0,3 %	Mesto: 7,2 % Pod.: 0,4 %	Mesto: 10 % Pod.: 3 %
Število intervencijskih centrov	6	50	41
Distribucija kondomov	-	3.900.000	4.000.000

5.2. Dodatno financiranje. Razširjenost virusa HIV je ostala visoka. Čeprav se zdi, da se je stopnja razširjenosti stabilizirala na približno 3,3 % (v letu 2005), bi lahko spolno prenosljive okužbe v povezavi z visoko stopnjo tveganja spolnega vedenja pomenile naraščanje števila novih okužb z virusom HIV. Prenos teh bolezni v ogroženih skupinah se pojavlja kot posledica nekaterih soc-kulturnih značilnosti Čada (pogosti spori, položaj žensk, dejavnosti, povezane z razvojem naftnega polja...). Poleg tega je v državi stanje zdravstvenega varstva otrok zelo slabo. Čeprav sta se predporodna oskrba in usposobljenost osebja, prisotnega pri porodu, izboljšali, je umrljivost mater v Čadu še vedno visoka (1009 smrti na 100000 živorojenih otrok). Uporaba kontracepcijskih tablet ostaja nizka, umrljivost otrok, mlajših od pet let, pa je tretja največja na svetu (209 smrti na 1000 živorojenih otrok). Vlada je sicer ogromno vložila v gradnjo novih zdravstvenih objektov, vendar pa so rezultati na terenu povzročili razočaranje, predvsem zaradi slabe učinkovitosti izvajalcev zdravstvenih storitev. Zdravstveni delavci so slabo motivirani. Eden od razlogov za to so nizke plače, drugi je pomanjkanje nadzora s strani Ministrstva za zdravje, na delovno uspešnost negativno vpliva tudi slaba infrastruktura in pomanjkanje osnovnih dobrin (voda, električna energija...). Vse to so razlogi za dodatno financiranje projekta. Nadaljevanje financiranja Svetovne banke je ključnega pomena, saj je Banka eden redkih donatorjev, ki podpirajo reproduktivno zdravstvo in zdravstveno varstvo otrok v državi. Instrument dodatnega financiranja se zdi za soočenje s finančnimi potrebami sektorja primernejši kot pripravljanje novega finančnega instrumenta. Za pripravo novega finančnega instrumenta se zahteva več časa, okrepljeno spremljanje in vrednotenje, poleg tega pa IDA sredstva, ki so Čadu na voljo, ne zadoščajo odprtju novega projekta.

Na podlagi izjemnih okoliščin države je bila dodeljena odobritev dodatnega financiranja, ki bo izvedeno v dveh letih in končano 30. junija 2012.

5.3. Predlagane spremembe. Čeprav razvojni cilji projekta ostajajo nespremenjeni, bi bilo potrebno spremeniti kazalnike, da bodo odražali trenutni mednarodni

odnos do HIV/AIDS in bodo usklajeni z UNGASS (United National General Assembly Special Session on HIV/AIDS) kazalniki. Število kazalnikov se je zmanjšalo za lažje zbiranje podatkov in analizo.

Komponente projekta za dodatno financiranje so enake kot pri prvotnem projektu, z nekaj spremembami:

- komponenta 1: Povečali bi podporo zdravstvenemu sektorju tako, da bi imel najpomembnejšo vlogo, financirali bi le tri dodatna ministrstva (izobraževanje, obramba, varnost).
- komponenta 3: To komponento je potrebno odstraniti, saj so dejavnosti znotraj nje že financirane s strani Globalnega sklada. Nadomeščena bo z drugo - financiranje na osnovi rezultatov (RBF: Results Based Financing) je finančni mehanizem, kjer je večji poudarek na rezultatih kot na vložkih.
- komponenta 5: Razširila naj bi se na okrepljeno spremljanje in vrednotenje ter na ravnanje z medicinskimi odpadki.

Projekt bo financiral dobavo celotnega paketa storitev zdravstvenega varstva mater in otrok s pomočjo mobilnih enot, krepitev obstoječih zasebnih in javnih zdravstvenih centrov ter svetovanje o ravnanju z medicinskimi odpadki, spodbujanje povpraševanja po storitvah in komunikacijske ter izobraževalne dejavnosti, ki jih izvajajo civilne družbe. Aktivnosti, usmerjene v preprečevanje okužb z virusom HIV/AIDS, med drugim vključujejo testiranje in zdravljenje spolno prenosljivih bolezni, HIV testiranje in svetovanje, psiho-socialna, zdravstvena in prehranska podpora ljudem, ki so okuženi z virusom HIV/AIDS. Storitve zdravstvenega varstva mater in otrok pa vključuje načrtovanje družine, predporodno nego, usmeritev k institucionalnemu porodu, cepljenje...

Projekt je sprejel pristop, ki je usmerjen k izboljšanju obstoječih zdravstvenih storitev. Naložbe vlade v zdravstvo so pokazale nekaj rezultatov na kraju samem. Medtem, ko se kakovost izboljšuje z izboljševanjem opreme in infrastrukture, je možno rezultate še bolj izboljšati z mehanizmom RBF. Prenosi ustanovam se bodo izvršili po opravljeni storitvi. Storitve, ki bodo plačane preko tega mehanizma, med drugim vključujejo primarno zdravstveno varstvo, storitve preventive za nosečnice, porod in poporodno nego, skrb za otroke, mlajše od 5 let, načrtovanje družine, storitve, ki se nanašajo na virus HIV/AIDS. RBF plačila, ki bodo pridobljena iz količine opravljenih storitev, bodo prilagojena kakovosti oskrbe (določeni so elementi za merjenje kakovosti, ki so opisani v priročniku). Za vsako opravljeno storitev RBF priročnik opredeli stroške na enoto, to pa se potem uporabi za izračun plačila ustanovi. Stroški na enoto bodo letno posodobljeni.

Za ključne storitve je določena standardna tarifa, ki odraža oceno tekočih stroškov in prioriteto. Tabela 11 prikazuje primer, kako bo izračunano plačilo za posamezno ustanovo.

TABELA 11. Izračun plačila posamezni ustanovi

Storitev	Tarifa	Število opravljenih storitev v preteklem četrtletju	Skupni znesek [\$]
Svetovanje in testiranje za HIV	3	100	300
Načrtovanje družine	2	150	300
Predporodni pregled	1	200	200
Cepljenje otroka	1,5	300	450
Porod v ustanovi	5	25	250
SKUPAJ			1.500

5.4. **Izvedba projekta in stroški.** Pogodba o izvedbi je enaka kot pri prvotnem projektu. Za načrtovanje, izvedbo in nadzorovanje dejavnosti projekta je odgovorno Ministrstvo za gospodarstvo. Za dnevno koordinacijo dejavnosti je zadolžena posebna ekipa za koordinacijo (PCT: Project Coordination Team), ki ima svojega vodjo in je nadzorovana s strani Ministrstva za gospodarstvo. Ta ekipa opravlja tudi tretjo komponento (RBF). V skladu s postopki Banke so bili dogovori o finančnem upravljanju projekta pregledani oktobra 2009, da bi ugotovili, ali so še vedno sprejemljivi za Banko. Zaključek pregleda je bil, da je finančno upravljanje sprejemljivo. V komercialni banki so odprli dva nova računa - enega za ekipo za koordinacijo in drugega za FOSAP (sklad za dejavnosti v zvezi s prebivalstvom in virusom HIV/AIDS). Na vsak račun se nakaže 1,5 milijona ameriških dolarjev (zgornja meja). Za dejavnosti pod prvo komponento (dobrine, storitve svetovanja, revizije, stroški usposabljanja, operativni stroški) bo banka odprla račun upravičeni zdravstveni ustanovi. Začetno predplačilo bo izplačano na zahtevo in glede na učinkovitost. Naslednje predplačilo bo nakazano ob predložitvi izjave o izdatkih, ki dokazuje in upravičuje porabo prejšnjega nakazila. Izplačila za rezultate so izvedena ob predložitvi prošnje, ki je podprta s seznamom storitev, ki jih zaračunavajo zdravstvene ustanove. Ocenjeni stroški projekta so prikazani v tabeli 12.

TABELA 12. Ocenjeni stroški projekta

Kategorija	Stroški [1000000 \$]	Delež stroškov, ki jih financira IDA [%]
Dobrine, revizije, storitve svetovanja, stroški usposabljanja, operativni stroški	13,8	100
FOSAP donacije	3,2	100
Izplačila na podlagi rezultatov	3	100
SKUPAJ	20	

5.5. **Usklajenost s PRSP in MDG.** Vlada je sprejela Knjigo o strategiji za zmanjševanje revščine (PRSP) v letu 2008. Predlagani projekt je popolnoma v skladu s Knjigo, zlasti s cilji za izboljšanje:

- socialnega, sodnega, političnega in gospodarskega okolja z izgradnjo institucionalne zmogljivosti in spodbujanjem dobrega upravljanja na lokalni ravni,

- človeškega kapitala z usposabljanjem zaposlenih na različnih ravneh.

Predlagani projekt vključuje dejavnosti, ki so bistvene za doseganje nekaterih razvojnih ciljev tisočletja: MDG 4 (zmanjšanje stopnje umrljivosti otrok), MDG 5 (zmanjšanje stopnje umrljivosti mater) in MDG 6 (zaustavitev in zmanjšanje širjenja HIV/AIDS in malarije do leta 2015).

5.6. Vrednotenje in pričakovan rezultat. Čeprav je projekt nadgradnja, program in gospodarski, finančni, tehnični, institucionalni ter socialni vidiki dejavnosti, ki se izvajajo z dodatnim financiranjem, ostajajo enaki kot v prvotnem projektu.

5.6.1. Okoljska analiza. Prvotni projekt je dobil oceno C, saj naj ne bi ustvaril nobenih škodljivih učinkov na okolje. Predlagan projekt dodatnega financiranja je ocenjen z oceno B, kar velja za vse HIV/AIDS projekte. Razlog za to so tveganja, ki se nanašajo na ravnanje in odlaganje medicinskih odpadkov. Zato je zahtevan načrt ravnanja z medicinskimi odpadki (MWMP), ki je bil pripravljen in razkrit v avgustu 2007. Aktivnosti pod okriljem dodatnega financiranja ne bodo vključevale izgradenj ali sanacij objektov. Zagotavljanje kritičnih materialov in opreme za ravnanje z medicinskimi odpadki ter nadzor zaščitnih ukrepov sta vključena v dodatno financiranje v okviru pete komponente (odprava pomanjkljivosti in izboljšanje izvajanja ter sistematičnega spremljanja MWMP).

Ključni kazalniki izida za merjenje sprememb v vedenju vključujejo:

- povečanje deleža mladih (15 do 24 let), ki poročajo uporabo kondoma pri zadnjem spolnem odnosu z občasnim partnerjem v zadnjih 12 mesecih,
- povečanje deleža oseb (15 do 49 let), ki pravilno opišejo načine preprečevanja spolnega prenosa virusa HIV,
- povečanje deleža žensk, ki uporabljajo sodobne kontracepcijske metode.

5.7. Koristi in tveganja. Mednarodna zveza za razvoj ovrednoti koristi in tveganja projekta.

5.7.1. Koristi. Dodatno financiranje bo zagotovilo večjo ozaveščenost o pomenu zdravja mater in otrok, o pomenu spolno prenosljivih bolezni in virusa HIV/AIDS. Povečalo bo dostopnost storitev prek obstoječih zdravstvenih centrov in mobilnih enot. Poudarek na svetovanju in testiranju ter preprečevanju in zdravljenju spolno prenosljivih bolezni bi moral privedi do boljših rezultatov pri spreminjanju vedenja, ki se nanaša na HIV. Projekt bo prispeval k izboljšanju družinskega dobrega počutja z zagotavljanjem kontracepcije in osnovnih zdravil v zvezi s preživetjem otrok. Nazadnje bodo imeli tudi zdravstveni delavci v projektu koristi od krepitev zmogljivosti, ki se nanaša na reproduktivno zdravje.

5.7.2. Tveganja. Eno izmed tveganj je nezmožnost Agencije za farmacevtska naročila (CPPA) zagotavljanja redne dobave potrebnih zdravil in medicinskih potrebščin. CPPA ima še naprej težave z zagotavljanjem redne dobave po vsej državi in posebej za projekt. To je večkrat povzročilo zamude pri izvajanju aktivnosti. Zaradi tega je Banka sklenila, da projekt potrebno oskrbo pridobi preko konkurenčnih metod, dokler se CPPA ne preuredi. Medtem pa drugi donatorji delajo na prestrukturiranju CPPA, kar vključuje zagotavljanje novega pravnega okvirja, vzpostavitev novega vodstva in pregled mehanizmov za distribucijo. Lahko se zgodi, da se subvencijski prihodki ne porabijo za predvidene namene, da finančne transakcije niso natančno obračunane, da nadzor postopkov javnih naročil ni pravilno izpeljan... Sprejeti so

bili ukrepi za zmanjševanje tega tveganja, vključno z zaposlovanjem neodvisne zunanje revizije in krepitevijo funkcije notranjega revizorja. Nadaljeval se bo strog nadzor nad finančnim poslovanjem in računovodskimi postopki. Zdravstveni delavec lahko manipulira z rezultati za povečanje RBF plačil. To tveganje se lahko občutno zmanjša z zaposlitvijo tretje stranke, ki izvaja študijo na terenu in meri ter preverja rezultate. Dejavnosti projekta so lahko ogrožene v primeru politične nestabilnosti, notranjih stavk. Ker pa projekt neposredno financira dejavnosti na terenu, kot na primer mobilne enote, ki skrbijo za to, da osebje prejme svoje plače in potrebna zdravila ter reagente, se morebitni vpliv nestabilnosti zniža.

5.8. Finančni pogoji in določila. Dodatno financiranje bo zagotovljeno pod splošnimi določili Mednarodne zveze za razvoj (IDA). Poleg predložitve zadovoljivega pravnega mnenja o sporazumu o financiranju morajo izpolniti še dva pogoja o učinkovitosti. Prejemnik mora zaposliti izvedenca za naročila in namestiti sistem finančnega upravljanja. Računovodski izkazi morajo biti revidirani s strani neodvisnih revizorjev, ki so sprejemljivi za Mednarodno zvezo za razvoj.

6. SLOVENIJA IN SVETOVNA BANKA

Slovenija je nudila mednarodno razvojno pomoč že v času, ko je bila še del Jugoslavije. Ta je v okviru svoje zunanje politike leta 1974 s posebnim zakonom ustanovila poseben Solidarnostni sklad za neuvrščene in druge države v razvoju. Naloga tega sklada je bila upravljanje s sredstvi, namenjenimi državam v razvoju. Sklad naj bi podpiral razvoj gospodarskih odnosov med neuvrščenimi in drugimi državami v razvoju ter Jugoslavijo preko ugodnejših pogojev sodelovanja na gospodarskem, finančnem, znanstvenem, tehničnem in drugih področjih. Po zakonu o ustanovitvi sklada naj bi vsaka republika in avtonomna pokrajina v sklad prispevala 0,1 % BDP družbenega sektorja letno. Preko sklada so se financirali večji infrastrukturni projekti v državah v razvoju, do 10 % sredstev pa je bilo namenjenih v humanitarne namene. Največ uradne razvojne pomoči je Jugoslavija namenila okoli leta 1980 (44 milijonov ameriških dolarjev).

Po osamosvojitvi Slovenije je bil v letih do 1996 obseg uradne razvojne pomoči Slovenije razmeroma majhen. Sestavljen je bil iz dveh vrst tokov:

- vplačil kapitala, članarin in prispevkov multilateralnim institucijam,
- bilateralne pomoči v obliki humanitarne in tehnične pomoči.

Multilateralni prispevki so bili posledica pridobljene državnosti. Z njo je Slovenija postala članica Združenih narodov ter postopoma bodisi prevzemala članstvo v mednarodnih finančnih institucijah po nekdanji Jugoslaviji bodisi se sama včlanjevala v nekatere mednarodne organizacije. Poleg članstva v Združenih narodih je Slovenija tako nasledila članstvo Jugoslavije v Evropski banki za obnovo in razvoj ter se včlanila v Skupino Svetovne banke in Mednarodni denarni sklad.

Slovenija je 25. februarja 1993 postala članica Svetovne banke na podlagi Zakona o članstvu Republike Slovenije v Mednarodni banki za obnovo in razvoj, Mednarodni finančni korporaciji, Mednarodni zvezi za razvoj in Mednarodni agenciji za zavarovanje investicij. Guverner Republike Slovenije v IBRD, IFC, IDA in MIGA je minister za finance. Slovenija je v Mednarodni banki za obnovo in razvoj lastnica 1261 delnic, kar predstavlja 0,08-odstotno lastništvo. Slovenija v Svetovni banki sodi v skupino belgijske konstituce, v kateri so poleg Belgije, Avstrije in Slovenije zastopane še Belorusija, Češka, Madžarska, Kazahstan, Luksemburg, Slovaška in

Turčija. Belgijsko konstitueno v izvršnem odboru izmenično za obdobje dveh let zastopata belgijski in avstrijski izvršni direktor.

Slovenija je pri Svetovni banki v letih 1999 in 2000 najela dve posojili: prvega za Projekt posodobitve nepremičninskih evidenc v višini 14,5 milijonov evrov, ki je bil uspešno zaključen v juniju 2005, in drugega za Projekt razvoja upravljanja sistema zdravstvenega varstva v Sloveniji v višini 9 milijonov evrov, ki se je zaključil v juniju 2004. Drugi je bil namenjen uvedbi enotnega zdravstveno informacijskega sistema, s katerim bi bilo omogočeno boljše odločanje uprave na vseh ravneh sistema zdravstvenega varstva.

Slovenija je med drugim tudi članica Svetovnega sklada za okolje (GEF: Global Environment Fund) in sicer od leta 1994, ko je bil ta sklad ustanovljen z namenom krepitve mednarodnega sodelovanja in financiranja dejavnosti na štirih področjih ogroženosti okolja s sodelovanjem Svetovne banke, ki upravlja z zbranimi finančnimi sredstvi. S tem, ko je Slovenija v obdobju od leta 1998 do 2000 sodelovala pri drugi polnitvi Sklada s prispevkom 1 milijon SDR, se je vključila med donatorice sredstev in napovedala svojo pot med razvite, kar je v letu 2004 potrdila z uspešnim napredovanjem v Svetovni banki. Sodelovala je tudi pri tretji (1 milijon SDR z letnimi obroki od leta 2003 do 2006) in sodeluje pri četrti (4 milijone SDR z letnimi obroki od leta 2007 do 2010) polnitvi sklada.

Maja 2000 je bilo obravnavano poročilo, na podlagi katerega je Slovenija začela s postopkom napredovanja iz skupine držav posojiljemalk v skupino razvitih držav donatoric. Pri tem je bilo pomembno, da se Slovenija po svojih močeh izkaže kot aktivna udeleženka pri obravnavi aktualnih vprašanj, povezanih z bojem za odpravo revščine, ki jih razvite države vodijo preko razvojne pomoči nerazvitim državam. Zato je vlada Republike Slovenije januarja 2005 sprejela sklep, da bo Slovenija sodelovala pri 14. polnitvi sklada Mednarodne zveze za razvoj, v katerega bo v devetih letnih obrokih v obdobju od 2006 do 2014 vplačala 4,94 milijonov evrov. Februarja 2008 je vlada Republike Slovenije dala soglasje k prispevku Slovenije tudi v 15. polnitev sklada IDA. Skupni znesek prilivov 15. polnitve sklada IDA znaša rekordnih 27,3 milijard SDR oz. 30,5 milijard evrov, od tega bo 16,5 milijard SDR (18,5 milijard evrov) zbranih s prispevki držav donatoric. Prispevek Slovenije bo znašal 6,29 milijonov evrov. Plačala ga bo v devetih letnih obrokih od 2009 do 2017.

V skladu z določbami Memoranduma o sodelovanju, ki ga je Slovenija s Svetovno banko podpisala leta 2004, se je Republika Slovenija vključila tudi v sofinanciranje Programa Svetovne banke za odpravo rečne slepote v Afriki (African Programme for Onchocerciasis Control - APOC). Slovenija je leta 2004 v ta namen prispevala 60000 ameriških dolarjev, oktobra 2007 pa sredstva v višini 55000 dolarjev.

7. ZAKLJUČEK

Predstavila sem institucije, ki sestavljajo Skupino Svetovne banke in dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo. Za lažje razumevanje in boljšo predstavbo sem prikazala tudi nekaj podatkov preteklega fiskalnega leta in opisala enega od projektov Mednarodne zveze za razvoj. Opisala sem, kako s Svetovno banko sodeluje Slovenija.

Svetovna banka v sodelovanju z drugimi mednarodnimi finančnimi institucijami je nujno potrebna, da države v razvoju vzpostavijo in vzdržujejo gospodarsko rast ter

s tem zagotavljajo delovna mesta in zmanjšujejo revščino. Ni dobičkonosna, saj svoj morebitni prihodek porabi za financiranje projektov Mednarodne zveze za razvoj. Institucije znotraj Skupine Svetovne banke opravljajo naloge, ki se med sabo dopolnjujejo, zato je učinkovitost še večja. Da je pri svojem delu uspešna, kažejo razni kazalniki: nekatere države so napredovale iz skupine držav posojilojemalk v skupino držav donatoric (primer takšne države je Slovenija), povečuje se članstvo, prihodki IBRD in IFC so vedno večji, povečujejo se vložki držav donatoric...

LITERATURA

- [1] <http://www.worldbank.org/>
- [2] <http://www.imf.org/>
- [3] http://www.mf.gov.si/slov/medn_fin/medn_sodel.htm
- [4] http://sl.wikipedia.org/wiki/Svetovna_banka
- [5] http://sl.wikipedia.org/wiki/Svetovna_trgovinska_organizacija
- [6] <http://www.brettonwoodsproject.org/institution/ibrd/index.shtml>
- [7] http://www.whirledbank.org/ida_ibrd.html
- [8] <http://www.miga.org/>
- [9] <http://www.ifc.org/>
- [10] <http://icsid.worldbank.org/ICSID/Index.jsp>
- [11] [http://miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti3plus2/196101/poglavje_13.ppt#256,1,Diapozitiv 1](http://miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti3plus2/196101/poglavje_13.ppt#256,1,Diapozitiv_1)
- [12] *The World Bank Annual Report 2009*, 54–64
- [13] Tanja Rajkovič, *Mednarodni denarni sklad in uradna razvojna pomoč*, diplomsko delo (2003) 22–29
- [14] Mitja Mavko, *Uradna razvojna pomoč in Slovenija*, magistrsko delo (2006) 38–40
- [15] Barbara Tomc, *Implikacije delovanja Mednarodnega denarnega sklada v primeru azijske in mehiške finančne krize*, diplomsko delo (2008) 2–3